

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง ความคิด เห็นของครูสังคัมศึกษา เกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอน
วิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สรุปผลได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิด เห็นของครูสังคัมศึกษา เกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอน
วิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรวิชาสังคัมศึกษา พุทธศักราช 2524
ในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้
 - 1.1 การใช้หลักสูตรเพื่อการเรียนการสอน
 - 1.2 เนื้อหาวิชา
 - 1.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 - 1.4 การใช้สื่อการสอนและแหล่งวิชาการ
 - 1.5 การวัดและการประเมินผล
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิด เห็น เกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา
ระหว่างครูสังคัมศึกษาที่สอน โรงเรียนในต่างจังหวัดกับครูสังคัมศึกษาที่สอน โรงเรียนใน
กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเปรียบเทียบความคิด เห็น เกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา
ระหว่างครูสังคัมศึกษาที่ได้รับการฝึกอบรมกับครูสังคัมศึกษาที่ไม่ได้รับการฝึกอบรม เพิ่มเติม เพื่อ
การสอนวิชาพระพุทธศาสนา
4. เพื่อเปรียบเทียบความคิด เห็น เกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา
ระหว่างครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ตัวอย่างประชากรของการวิจัยครั้งนี้คือ ครูสังกัดมหาวิทยาลัยที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนรัฐบาล สังกัดกรมสามัญศึกษา และโรงเรียนราษฎร์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 66 โรงเรียน ๗ ละ 3 คน รวมจำนวน 198 คน และจากโรงเรียนรัฐบาล สังกัดกรมสามัญศึกษาและโรงเรียนราษฎร์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนในต่างจังหวัด จำนวน 215 โรงเรียน ๗ ละ 1 คน รวมจำนวน 215 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) รวมจำนวนตัวอย่างประชากรทั้งสิ้น จำนวน 413 คน

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของครูสังกัดมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 1 ชุด โดยได้แนวคิดจากการศึกษาหนังสือ เอกสาร บทความ งานวิจัยและการสัมภาษณ์ครูสังกัดมหาวิทยาลัยที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา และศึกษานิเทศในเขตกรุงเทพมหานคร แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเป็นแบบตรวจคำตอบ (Check-list) แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) และแบบปลายเปิด (Open ended) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับครูสังกัดมหาวิทยาลัยที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 20 คน ในโรงเรียนราชวินิตมัธยม โรงเรียนวัดมกุฏกษัตริย์ โรงเรียนศรีอยุธยา โรงเรียนสันติราษฎร์วิทยาลัย โรงเรียนอานวยศิลป์ และโรงเรียนสตรีวรนาถบางเขน แล้วนำมาปรับปรุงเพื่อใช้กับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่สุ่มไว้ คือครูสังกัดมหาวิทยาลัยที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 413 คน จำนวนแบบสอบถามที่ส่งไปให้ครูสังกัดมหาวิทยาลัยที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 198 ชุด ได้รับคืน 198 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 แบบสอบถามที่ส่งไปให้ครูสังกัดมหาวิทยาลัยที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในต่างจังหวัด จำนวน 215 ชุด ได้รับคืน 210 ชุด คิดเป็นร้อยละ 97.67 ผู้วิจัยได้คัดเลือกเฉพาะแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์สำหรับใช้ในการวิเคราะห์ จำนวนทั้งสิ้น 396 ชุด จากนั้นนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์หาค่าร้อยละ (Percentage) ค่ามัธยิมเลขคณิต (Arithmetic Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าที (t-test)

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม

ครูสังคัมศึกษาที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 396 คน เป็นชาย 191 คน หญิง 205 คน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธและมีอายุระหว่าง 31-35 ปี ครูส่วนใหญ่มีวุฒิสถาบันระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ในสาขาวิชา เอกสังคัมศึกษาและมีประสบการณ์การสอนตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป และครูส่วนใหญ่เคยผ่านการฝึกอบรมเพิ่มเติมเพื่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ครูสังคัมศึกษาที่สอนวิชาพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่มีชั่วโมงสอนระหว่าง 15-19 คาบต่อหนึ่งสัปดาห์ ส่วนใหญ่สอนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 (ม.5) การใช้หนังสือเรียนวิชาพระพุทธศาสนานั้นครูส่วนใหญ่ใช้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช (ว.พ.) ครูสังคัมศึกษาที่สอนวิชาพระพุทธศาสนายังมีหน้าที่อื่นจะต้องปฏิบัติในโรงเรียนนอกเหนือจากงานประจำและส่วนใหญ่แสวงหาความรู้ทางด้านพุทธศาสนาด้วยการศึกษาค้นคว้าจากตำราด้วยตนเอง สำหรับเหตุผลที่สอนวิชาพระพุทธศาสนานั้นครูส่วนใหญ่สอนวิชานี้เพราะทางโรงเรียนจัดให้สอน

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของครูสังคัมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชา

พระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

1. ปัญหาด้านการใช้หลักสูตรเพื่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับ

มัธยมศึกษาตอนปลาย พิจารณาโดยส่วนรวม ปรากฏว่า ครูสังคัมศึกษามีความคิดเห็นว่าเป็นปัญหามาก และเมื่อพิจารณารายละเอียด ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิดเห็นว่าสิ่งที่เป็นปัญหามากคือในเรื่องการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและหลักสูตรกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ไม่ชัดเจนยากแก่การนำไปปฏิบัติให้บรรลุผลได้ หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาหนดเนื้อหาวิชาไม่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและสังคมปัจจุบัน นักเรียนไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการเรียน และจำนวนหน่วยการเรียนรู้กับอัตราเวลาเรียนไม่เหมาะสมกับปริมาณเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา ตลอดจนขาดแคลนเอกสารประกอบหลักสูตรเพื่อใช้ในการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคัมศึกษาที่สอนโรงเรียนในต่างจังหวัดกับครูสังคัมศึกษาที่สอนโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร พิจารณาโดยส่วนรวมเกี่ยวกับปัญหาการใช้หลักสูตรเพื่อการเรียนการสอน ปรากฏว่า ครูสังคัมศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันในเรื่องวัตถุประสงค์ของหลักสูตรกำหนดไว้ไม่เหมาะสม

กับวัยของนักเรียน และการขาดแคลนเอกสารประกอบหลักสูตรเพื่อใช้ในการเรียนการสอน

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคัมศึกษาที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมกับครูสังคัมศึกษาที่ได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเติมเพื่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนา พิจารณาโดยส่วนรวม เกี่ยวกับปัญหาการใช้หลักสูตรเพื่อการเรียนการสอน ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันคือ ในเรื่องที่ครูไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของวิชาพระพุทธศาสนาเพียงพอ และนักเรียนไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา จำนวนหน่วยการเรียนและอัตราเวลาเรียนที่หลักสูตรกำหนดไว้ไม่เหมาะสมกับปริมาณเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนระหว่าง 6-10 ปี กับครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป พิจารณาโดยส่วนรวม เกี่ยวกับปัญหาการใช้หลักสูตรเพื่อการเรียนการสอน ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันในเรื่องวัตถุประสงค์ของหลักสูตรไม่เหมาะสมกับวัยของนักเรียน และนักเรียนไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

2. ปัญหาด้านเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พิจารณาโดยส่วนรวม ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิดเห็นว่าเป็นปัญหาน้อย และเมื่อพิจารณารายละเอียด ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิดเห็นว่าสิ่งที่ เป็นปัญหามากในเรื่องต่อไปนี้คือ การสอนเนื้อหาให้นักเรียนเกิดมโนทัศน์ทำได้ยาก เนื้อหาวิชามีความซ้ำซ้อนกับเนื้อหาวิชาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีรายละเอียดมากเกินไป มุ่งเน้นความรู้ความจำมากกว่าการนำไปปฏิบัติ เนื้อหาไม่ถูกต้อง ส่วนวนภาษา คำศัพท์ในหนังสือเรียนเข้าใจยากทำให้ขาดความน่าสนใจ ขาดการยกตัวอย่างอุปมาอุปมัยที่จะช่วยให้นักเรียน เกิดความเข้าใจในธรรมะแต่ละข้อได้ถูกต้อง นอกจากนี้ครูสังคัมศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 (ม.4) ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการวิเคราะห์พุทธประวัติ พระพุทธคุณและพระพุทธจริยา การฝึกสมาธิ ครูสังคัมศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 (ม.5) ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการวิเคราะห์พระธรรมวินัย หลักกรรม พระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ และครูสังคัมศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 (ม.6) ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องปัญญาและการฝึกปัญญา

เมื่อ เปรียบ เทียบความคิด เห็นของครูสังคัมศึกษาที่สอนโรงเรียนในต่างจังหวัดกับครูสังคัมศึกษาที่สอนโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร พิจารณาโดยส่วนรวม เกี่ยวกับปัญหาด้านเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิด เห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิด เห็นแตกต่างกันในเรื่องเนื้อหาวิชามีรายละเอียดมากเกินไป เมื่อ เปรียบ เทียบกับ เวลาและหน่วยกิต

เมื่อ เปรียบ เทียบความคิด เห็นของครูสังคัมศึกษาที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมกับครูสังคัมศึกษาที่ได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเติม เพื่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนา พิจารณาโดยส่วนรวม เกี่ยวกับปัญหาด้านเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิด เห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันคือ ในเรื่องเนื้อหาวิชายากเกินไปไม่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน เนื้อหาวิชายากแก่การนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนั้นครูสังคัมศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 (ม.4) ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องผละ 4 อริยวัฑฒิ 5 และธรรมอัน เป็นอุดมมงคลสำหรับปฏิบัติ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 (ม.5) ครูสังคัมศึกษาขาดความรู้ความ เข้าใจในเรื่องหลักกรรมและธรรมอัน เป็นอุดมมงคลสำหรับบุคคลในสังคัม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 (ม.6) ครูสังคัมศึกษาขาดความรู้ความ เข้าใจในเรื่องอุปทานิยกรรม 7 ธรรมอัน เป็นอุดมมงคลสำหรับพุทธศาสนิกชน

เมื่อ เปรียบ เทียบความคิด เห็นของครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนระหว่าง 6-10 ปี กับครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป พิจารณาโดยส่วนรวม เกี่ยวกับปัญหาด้านเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิด เห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิด เห็นไม่แตกต่างกันด้วย

3. ปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พิจารณาโดยส่วนรวม ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิด เห็นว่า เป็นปัญหามากและเมื่อพิจารณารายละเอียด ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิด เห็นว่า เป็นปัญหามากคือ ในเรื่องครูขาดความรู้และประสบการณ์ในการสอน ครูไม่สามารถเลือกกิจกรรมที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจและเกิดภาพพจน์ในเรื่องที่เรียน ครูไม่มีความรู้พื้นฐานเบื้องต้นในการสอน และเคยชินกับการสอนแบบบรรยาย ตลอดจนขาดความรู้ความ เข้าใจในการใช้วิธีการสอนแบบใหม่ ๆ นักเรียนไม่เห็นความสำคัญของวิชาพระพุทธศาสนา การกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ เชิงพฤติกรรมของบทเรียนที่กำหนดไว้ ตลอดจนการกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนทำได้ยาก

ขาดความร่วมมือจากฝ่ายบริหาร คณะครู นักเรียน และผู้ปกครองในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร

เมื่อ เปรียบ เทียบความคิด เห็นของครูสังคัมศึกษาที่สอนโรงเรียนในต่างจังหวัดกับครูสังคัมศึกษาที่สอนโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร พิจารณาโดยส่วนรวม เกี่ยวกับปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิด เห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิด เห็นแตกต่างกันในเรื่องครู-อาจารย์ และนักเรียนเคยชินกับการสอนแบบบรรยายมากกว่าการสอนแบบอื่น ครูขาดความรู้ความ เข้าใจในการใช้วิธีการสอนแบบใหม่ ๆ ขาดเทคนิคในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับ เนื้อ เรื่องในแต่ละบทเรียน

เมื่อ เปรียบ เทียบความคิด เห็นของครูสังคัมศึกษาที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมกับครูสังคัมศึกษาที่ได้รับการฝึกอบรม เพิ่มเติม เพื่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนา พิจารณาโดยส่วนรวม เกี่ยวกับปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิด เห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิด เห็นแตกต่างกันคือ ใน เรื่องตัวครูมีความรู้พื้นฐานไม่เพียงพอในการสอนเนื้อหาวิชา และขาดความร่วมมือจากฝ่ายบริหาร คณะครู-อาจารย์ และนักเรียนในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร

เมื่อ เปรียบ เทียบความคิด เห็นของครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนระหว่าง 6-10 ปี กับครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป พิจารณาโดยส่วนรวม เกี่ยวกับปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิด เห็นไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิด เห็นไม่แตกต่างกันด้วย

4. ปัญหาด้านการใช้สื่อการสอนและแหล่งวิชาการวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พิจารณาโดยส่วนรวม ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิด เห็นว่า เป็นปัญหามาก และเมื่อพิจารณารายละเอียด ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิด เห็นว่าสิ่งที่เป็นปัญหามากคือในเรื่องโรงเรียนไม่มีอุปกรณ์ ไม่มีการเตรียมครูให้พร้อมในการสอน ขาดวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ครูมีความรู้และทักษะไม่เพียงพอในการสร้างสื่อการสอนและการใช้สื่อการสอนให้เหมาะสมกับ เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา และโรงเรียนไม่มีห้องปฏิบัติการเพื่อฝึกกิจกรรมพุทธศาสนา เช่น ห้องฝึกสมาธิ การเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อการสอนทำได้ยากเพราะมีเวลาจำกัด สภาพห้องเรียนไม่เอื้ออำนวย

ต่อการใช้สื่อการสอนประเภท เครื่องฉาย และ เครื่องเสียง ห้องสมุดมี เอกสารเพื่อการศึกษา ค้นคว้าประกอบการเรียนการสอนไม่เพียงพอ นักเรียนขาดแคลนหนังสือเรียนและขาดคู่มือครู เอกสารประกอบการสอน ตลอดจนขาดแคลนสื่อการสอนด้าน วัสดุทัศนศึกษา เช่น แผ่นภาพ สไลด์ เทป ภาพยนตร์ แผ่นโปร่งใส ฯลฯ ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากแหล่งวิชาการเพื่อใช้สื่อ การสอน มีเวลาจำกัดทำให้การออกไปใช้แหล่งวิชาการของชุมชน เพื่อประกอบการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนาไม่เพียงพอ โรงเรียนไม่กำหนดวัตถุประสงค์ในการนิมนต์พระภิกษุสงฆ์ มาสอนแทนครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาให้ชัด เจนทำให้การสอนไม่ได้ผล เท่าที่ควร

เมื่อ เปรียบ เทียบความคิด เห็นของครูสังคัมศึกษาที่สอนโรงเรียนในต่างจังหวัดกับ ครูสังคัมศึกษาที่สอนโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร พิจารณาโดยส่วนรวม เกี่ยวกับปัญหาด้านการ ใช้สื่อการสอนและแหล่งวิชาการ ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิด เห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.01 และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความ คิดเห็นแตกต่างกันคือในเรื่องห้องสมุดมี เอกสารเพื่อการศึกษาค้นคว้าไม่เพียงพอ นักเรียนขาดแคลน หนังสือเรียน และครูขาดคู่มือครูและ เอกสารประกอบการสอน สื่อการสอนด้าน วัสดุทัศนศึกษา ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากแหล่งวิชาการ เพื่อใช้สื่อการสอนประกอบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

เมื่อ เปรียบ เทียบความคิด เห็นของครูสังคัมศึกษาที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมกับครูสังคัมศึกษา ที่ได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเติม เพื่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนา พิจารณาโดยส่วนรวม เกี่ยวกับปัญหา ด้านการใช้สื่อการสอนและแหล่งวิชาการ ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิด เห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ ปรากฏว่าครู สังคัมศึกษามีความคิด เห็นแตกต่างกันคือในเรื่องการขาดแคลนคู่มือครูและ เอกสารประกอบการสอน สื่อการสอนด้าน วัสดุทัศนศึกษา วิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนา

เมื่อ เปรียบ เทียบความคิด เห็นของครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนระหว่าง 6-10 ปี กับครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป พิจารณาโดยส่วนรวม เกี่ยวกับปัญหาการใช้สื่อการสอนและแหล่งวิชาการ ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิด เห็น ไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิด เห็นไม่แตกต่างกันด้วย

5. ปัญหาด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พิจารณาโดยส่วนรวม ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิด เห็นว่า เป็นปัญหามาก และเมื่อพิจารณารายละเอียด ปรากฏว่าครูสังคัมศึกษามีความคิด เห็นว่าสิ่ง

เป็นปัญหาภายในเรื่องต่อไปนี้คือ ครูไม่สามารถวัดและประเมินผลตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การวัดและการประเมินผลการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของบทเรียน แต่ละบทเรียนทำได้ยาก ครูเน้นการวัดความรู้ความจำมากกว่าการนำไปปฏิบัติ การวัดและการประเมินผลพัฒนาการทางเจตคติและทักษะทำได้ยาก ไม่สามารถประเมินผลการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน และการสังเกตนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมในห้องเรียน และกิจกรรมเสริมหลักสูตรทำได้ยากเพราะมีเวลาจำกัด ครูขาดความรู้เกี่ยวกับเทคนิคในการวัด และการประเมินผลแบบต่าง ๆ และไม่สามารถติดตามผลพฤติกรรมของนักเรียนได้อย่างทั่วถึง ตลอดจนการวัดผลการสอนซ่อมเสริมของนักเรียนที่สอบไม่ผ่านวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของหลักสูตรทำได้ยาก เพราะมีเวลาไม่เพียงพอ

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่สอนโรงเรียนในต่างจังหวัดกับครูสังคมศึกษาที่สอนโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร พิจารณาโดยส่วนรวมเกี่ยวกับปัญหาด้านการวัด และการประเมินผล ปรากฏว่าครูสังคมศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อปรากฏว่าครูสังคมศึกษามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมกับครูสังคมศึกษาที่ได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเติมเพื่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนา พิจารณาโดยส่วนรวมเกี่ยวกับปัญหาด้านการวัดและการประเมินผล ปรากฏว่าครูสังคมศึกษามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ ปรากฏว่าครูสังคมศึกษามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันด้วย

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนระหว่าง 6-10 ปี กับครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป พิจารณาโดยส่วนรวมเกี่ยวกับปัญหาด้านการวัดและการประเมินผลปรากฏว่าครูสังคมศึกษามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อปรากฏว่าครูสังคมศึกษามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันด้วย

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ของครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้แก่

1. ปัญหาด้านการใช้หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรกำหนดวัตถุประสงค์กว้างเกินไป และมีลักษณะเป็นนามธรรมยากแก่การจัดการเรียนการสอน จำนวนหน่วยการเรียนรู้และอัตราเวลาเรียนไม่เหมาะสมกับปริมาณเนื้อหาวิชา และหลักสูตรกำหนดไว้ไม่สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นและสังคมในปัจจุบัน ซึ่งครูสังคมศึกษาได้เสนอแนะดังนี้คือ การกำหนด

ปริมาณเนื้อหาวิชา ควรที่จะมีการติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรและหาทางเร่งแก้ไขให้ดีขึ้นกว่าเดิม

2. ปัญหาด้านเนื้อหาวิชา มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาต่อไปนี้ คือ เนื้อหาวิชามีลักษณะเป็นนามธรรมมาก มีรายละเอียดมากเกินไป ส่วนวาทะ คำศัพท์ในหนังสือเรียนอ่านเข้าใจยาก และเสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาดังนี้คือ ให้คำแนะนำแก่ครูสังคัมศึกษาที่สอนวิชาพระพุทธศาสนาและผลิตคู่มือการสอน เพื่อเป็นแนวทางในการเรียนการสอน ตลอดจนการแก้ไขสิ่งบกพร่องในหนังสือเรียนให้ดีขึ้น

3. ปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ปรากฏว่าที่เป็นปัญหามากคือ ครูไม่มีความรู้พื้นฐานในการสอนและขาดความรู้และประสบการณ์ในการสอน ตลอดจนเทคนิควิธีการสอนแบบใหม่ ๆ และเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาคือให้มีการฝึกอบรมครูสังคัมศึกษาที่สอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยตรง จัดสัมมนาแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอน ครูควรเป็นแบบอย่างที่ดีและเร่งปรับปรุงวิธีการสอนของตนให้ทันสมัยและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

4. ปัญหาด้านการใช้สื่อการสอนและแหล่งวิชาการ ครูสังคัมศึกษาเสนอปัญหาดังนี้ โรงเรียนขาดแคลนอุปกรณ์หรือสื่อการสอนและแหล่งวิชาการ เพื่อประกอบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา วิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา และห้องสมุดมีหนังสือหรือเอกสารเพื่อศึกษาค้นคว้าไม่เพียงพอกับความต้องการของนักเรียน และเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหา โดยให้ทางโรงเรียนจัดงบประมาณทางด้านสื่อการเรียนการสอนให้พอ จัดหาวิทยากรมาบรรยายพิเศษเป็นครั้งคราว และห้องสมุดควรจัดหาเอกสาร หนังสือต่าง ๆ มาให้เพียงพอกับความต้องการของนักเรียน

5. ปัญหาด้านการวัดและการประเมินผล ครูสังคัมศึกษาเสนอปัญหาดังนี้คือ การวัดและการประเมินผลครูเน้นความรู้ความจำมากกว่าการนำไปปฏิบัติจริง การวัดผลโดยการสังเกตทำได้ยาก และครูมีความรู้ในด้านการวัดและการประเมินผลแบบต่าง ๆ ไม่เพียงพอ และเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาดังนี้คือ ครูควรมีการแบ่งสัดส่วนของคะแนนให้เหมาะสมกัน ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และครูควรได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับวิธีการวัดและประเมินผลในการเรียนการสอน เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัย เรื่อง "ความคิดเห็นของครูสังคัมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" ผู้วิจัยได้อภิปรายแต่ละด้านดังต่อไปนี้

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาด้านการใช้หลักสูตรเพื่อการเรียนการสอนวิชา

พระพุทธศาสนา

จากผลการวิจัย ปรากฏว่า ครูสังคัมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีปัญหามากในด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา เพราะการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์รายวิชานั้นทำได้ยาก ตลอดจนวัตถุประสงค์ในหลักสูตรกำหนดไว้ไม่เจาะจง ไม่ชัดเจน ยากแก่การนำไปใช้เป็นแนวทางในการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสมบุญ โพธิ์งาม (2524: 86-88) ที่พบว่า การสอนจริยธรรมเท่าที่เป็นอยู่ยังไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และงานวิจัยของกาญจนา เวชยนต์ (2526: 100-102) ที่พบว่า ครูสังคัมศึกษามีปัญหาการเรียนการสอนจริยศึกษาที่เป็นปัญหายานกลางคือ ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของชูชาติ นพพลกรัง (2523: 88-97) ที่พบว่า ปัญหาที่สำคัญในการเรียนการสอนวิชาปรัชญาและศาสนาในระดับวิทยาลัยครูคือปัญหาเกี่ยวกับการนำเอาความมุ่งหมายของหลักสูตรมาใช้เป็นแนวทางในการเตรียมบทเรียนและดำเนินการสอน แสดงให้เห็นว่าการกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเพื่อให้เป็นแนวทางในการจัดดำเนินการเรียนการสอน สำหรับครูนั้น เป็นสิ่งที่ทำให้สัมฤทธิ์ผลได้ยาก เสมอมา นำที่จะได้ปรับปรุงแก้ไขอย่างเร่งด่วนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และอีกประการหนึ่งที่ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าเป็นหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในปัจจุบัน ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรไว้ยากแก่การที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ ยกตัวอย่างเช่น วัตถุประสงค์ของหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา กล่าวไว้พอสรุปได้คือ ต้องการให้นักเรียน เข้าใจหลักธรรมและสาระสำคัญของพระพุทธศาสนา สามารถมองเห็นภาพรวมของพระพุทธศาสนา และมุ่งเน้นให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักธรรมในพระพุทธศาสนากับหลักการทางวิทยาศาสตร์ได้ ซึ่งวัตถุประสงค์ดังกล่าว เป็นเรื่องลักษณะเกี่ยวกับนามธรรม ซึ่งครูและนักเรียนยากที่จะทำความเข้าใจและมองเห็นภาพจนหลักทางพระพุทธศาสนาได้ ถ้าปราศจากครูที่มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดและผ่านการฝึกอบรมมา โดยเฉพาะ จึงจะช่วยให้นักเรียนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้

สำหรับปัญหาด้านเนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรครูส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่า สิ่งที่เป็นปัญหามากคือ เนื้อหาวิชาไม่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและสังคมปัจจุบัน จำนวนหน่วยการเรียนรู้และอัตราเวลาเรียนที่หลักสูตรกำหนดให้ไม่เหมาะสมกับปริมาณเนื้อหาวิชา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัตนา ภมร (2513: 18-30) ปราณี วิรุรวาณิชย์ (2514: 116-118) และเจมส์ แพตเตอร์สัน (James Patterson 1966: 61-64) ซึ่งพบว่าปริมาณของเนื้อหาวิชาที่หลักสูตรกำหนดไว้มีรายละเอียดมากเกินไป ไม่สมดุลกับเวลา และหน่วยการเรียนรู้ ตลอดจนนักเรียนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อวิชาศิลปกรรม และมองไม่เห็นความสำคัญของวิชาศิลปกรรม ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนวิชาศิลปกรรม นอกจากนี้หลักสูตรยังกำหนดเนื้อหาไว้ไม่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและสังคมปัจจุบันอีกด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหลักสูตรต่าง ๆ ไม่ได้มีพัฒนาการในการจัดการเรียนการสอนในเรื่องการตั้งวัตถุประสงค์ จำนวนหน่วยการเรียนรู้และอัตราเวลาเรียนในแต่ละหลักสูตรดีพอ จึงประสบปัญหาในลักษณะทำนองเดียวกัน

สิ่งที่ปรากฏว่าเป็นปัญหามากอีกประการหนึ่งคือ การขาดแคลนเอกสารประกอบหลักสูตรเพื่อใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวันดี วัฒนาประสิทธิ์ (2519: 64-68) ที่พบว่าครูขาดแคลนเอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชาศิลปกรรม เช่นเดียวกัน

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษา ระหว่างครูที่สอนในโรงเรียนในต่างจังหวัดกับครูสังคมศึกษาที่สอนโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับการใช้หลักสูตร ปรากฏว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษา ระหว่างครูที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมกับครูที่ได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเติมเพื่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ปรากฏว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาระหว่างครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนระหว่าง 6-10 ปี กับครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป ปรากฏว่ามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน แสดงให้เห็นว่าปัญหาด้านการใช้หลักสูตรเพื่อการเรียนการสอนนั้น เป็นสิ่งที่ครูควรได้รับการช่วยเหลืออย่างจริงจัง เพราะผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ประสบการณ์ในการสอนของครูไม่ช่วยให้ครูสามารถแก้ปัญหาเรื่องนี้ได้ ซึ่งน่าจะสรุปได้ว่า ปัญหานี้ควรได้รับการแก้ไขที่หลักสูตร และการแก้ปัญหาก็ได้ผลคือการปรับปรุงหลักสูตรนั่นเอง และจากผลของการวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

ว่าครูเป็นผู้มีบทบาทอันสำคัญในการวางแผนการสอนในแต่ละบทเรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมให้นักเรียนทราบล่วงหน้าและใช้วิธีการประเมินผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้จะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนจริยศึกษาของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ (2521: 1-21) ซึ่งได้เน้นว่า ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสียก่อน จึงจะสามารถสอนนักเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้

2. ปัญหาด้านเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา

ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในด้านเนื้อหาวิชา ปรากฏว่าเป็นปัญหามากในเรื่องเนื้อหาวิชาที่มีลักษณะเป็นนามธรรมมาก ยากแก่การสอนให้เกิดมโนทัศน์ที่ถูกต้องได้ เนื้อหาวิชาซ้ำซ้อนกับเนื้อหาวิชาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมีรายละเอียดมากเกินไป เมื่อเปรียบเทียบกับเวลาและหน่วยกิต ทั้งยังมุ่งเน้นความรู้ความจำมากกว่าการนำไปปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของรัตนา ภมร (2513: 18-30) กมล อุดลพันธ์ (2517: 42-50) พรเลขา ดุลารักษ์ (2518: 117-132) ชูชาติ นพพลกรัง (2523: 88-97) และกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2527: 9-21) ซึ่งผลการวิจัยโดยสรุปดังนี้คือ การจัดเนื้อหาวิชาตามหลักสูตรยังทำได้ไม่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน มีรายละเอียดมากเกินไป เมื่อเทียบกับเวลาและหน่วยกิต แต่เป็นที่น่าสังเกตที่ข้อค้นพบนี้ขัดกับผลงานวิจัยของเพ็ญจันทร์ กู้ประเสริฐ (2513: 115-120) ปราณี วิรุทธวนิชย์ (2514: 116-118) และกาญจนา เวชยนต์ (2526: 100-102) ซึ่งพบว่าเนื้อหาส่วนใหญ่ของวิชาจริยศึกษาและศีลธรรมมีความเหมาะสมดีแล้ว ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าจะได้มีการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักสูตรสังคมศึกษาฉบับเก่ากับฉบับปัจจุบันในด้านเนื้อหาวิชาที่กำหนดใช้ในหลักสูตรกันอย่างจริงจังเพื่อศึกษาจุดอ่อนและหาแนวทางแก้ไขต่อไป แต่เป็นที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งจากผลการวิจัยดังกล่าวเป็นการวิจัยในหลักสูตรต่าง ๆ กัน ดังนั้นในแต่ละหลักสูตรจึงมีความแตกต่างกันทั้งในด้านโครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาวิชาในหลักสูตรย่อมมีความแตกต่างกัน แต่ข้อค้นพบในงานวิจัยประสบปัญหาดังกล่าวในทำนองเดียวกัน ซึ่งสาเหตุดังกล่าวอาจจะเกิดจากความรู้ความเข้าใจของผู้ใช้หลักสูตรมีไม่เพียงพอจึงประสบปัญหาดังกล่าวได้

ส่วนประเด็นที่งานวิจัยนี้พบว่า เนื้อหาในหนังสือเรียนปัจจุบันมีความบกพร่องไม่ถูกต้อง ส่วนนวนภาษา คำศัพท์ที่ใช้ในหนังสือเรียนอ่านแล้วเข้าใจยาก และขาดการยกตัวอย่างอุปมาอุปมัย ที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในธรรมชาติและข้อได้ถูกต้อง ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบกับการอนุมัติใช้หนังสือเรียนควรให้ความสำคัญและหาทางแก้ไขปรับปรุงต่อไป นอกจากนี้การที่งานวิจัยนี้พบว่า ครูยังมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาในแต่ละบทเรียนไม่เพียงพอ เช่น ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 (ม.4) ได้แก่ เรื่องการวิเคราะห์พระพุทธรูปประวัติ พระพุทธรูป และพระพุทธรูปจิรายุ การฝึกสมาธิ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 (ม.5) ได้แก่ เรื่องการวิเคราะห์พระธรรมวินัย หลักกรรม พระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 (ม.6) ได้แก่ เรื่องปัญหาและการฝึกปัญญา ซึ่งเป็นเรื่องที่ควรให้การพิจารณาแก้ไขโดยเร่งด่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรมีการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า

ประการแรกน่าจะพิจารณาในเรื่องการคัดเลือกครูเข้าสอนวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งทางโรงเรียนจัดให้ครูสอนโดยไม่สมัครใจ ไม่ได้พิจารณาถึงความพร้อมของครูเกี่ยวกับประสบการณ์ทางด้านความรู้ และประสบการณ์ทางการสอนวิชานี้ย่อมก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี เพราะครูไม่เข้าใจลักษณะวิชา จุดมุ่งหมาย และความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่สอนที่แท้จริง จะทำให้การเรียนการสอนขาดประสิทธิภาพ ทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย ขาดทักษะการเรียนที่ถูกต้อง ตลอดจนทำให้นักเรียนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

ประการที่สอง ผู้มีหน้าที่ในการปรับปรุงหลักสูตร ถ้าคำนึงถึงความพร้อมในการประกาศใช้หลักสูตรใหม่ ว่าจำเป็นที่จะต้องศึกษาจากข้อบกพร่องของหลักสูตรเดิมและเตรียมการฝึกอบรมครูเพิ่มเติมเพื่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อให้เข้าใจแนวนโยบาย ตลอดจนเข้าใจหลักสูตรไปในแนวทางเดียวกันก็จะช่วยให้ปัญหาด้านนี้ลดน้อยลงหรือหมดสิ้นไปได้

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษา ระหว่างครูที่สอนโรงเรียนในต่างจังหวัดกับครูที่สอนโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับปัญหาด้านเนื้อหาวิชา ปรากฏว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน แสดงให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการเรียนการสอนพอสมควร และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมกับครูสังคมศึกษาที่ได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเติมเพื่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในด้านเนื้อหาวิชา ปรากฏว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการฝึกอบรมเพิ่มเติมทางด้านความรู้ในเนื้อหาวิชา เป็นสิ่งที่มีคุณค่าสำหรับครูเป็นอย่างมาก แต่เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของ

ครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนระหว่าง 6-10 ปี กับครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป ต่างก็ประสบปัญหาในด้านเนื้อหาวิชาท่านเองเดียวกัน

3. ปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

ความคิดเห็นของครูสังคัมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ปรากฏว่าเป็นปัญหามากเกี่ยวกับตัวครูขาดความรู้และประสบการณ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ไม่สามารถเลือกกิจกรรมที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจและเกิดภาพพจน์ในการเรียน มีความรู้พื้นฐานไม่เพียงพอ และนักเรียนยังไม่เห็นความสำคัญและไม่สนใจในวิชาพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนวิชาจริยศึกษาและศีลธรรมให้ประสบผลของทิศนา แคมณี ซึ่งได้กล่าวว่า ในการเรียนการสอนวิชาจริยศึกษา ครูควรใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความคิดที่ต่อเนื่องและค้นพบคำตอบด้วยตนเองจึงจะทำให้บทเรียนเกิดความน่าสนใจ

ปัญหาในด้านวิธีการสอนที่ปรากฏคือ ครู-อาจารย์ และนักเรียนมีความเคยชินกับวิธีการสอนแบบบรรยายมากกว่าการสอนแบบอื่น ๆ และขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้วิธีการสอนแบบใหม่ ๆ เช่น การใช้ชุดการสอน การสอนแบบสืบสอบ หรือสถานการณ์จำลอง เป็นต้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของสมพร จารุณี (2514: 67-71) อารยา เกษมณี (2518: 67-74) ญาดาพนิต พิณกุล (2524: 112-120) สมบูรณ์ โพธิ์งาม (2524: 86-88) และ เพ็ญทิพย์ เจริญศาสตร์ (2524: 62-64) ที่พบว่าครูส่วนใหญ่ชอบใช้วิธีการสอนแบบบรรยายมากกว่าการสอนแบบอื่น ๆ แสดงว่าความเคยชินเกี่ยวกับวิธีสอนของครูเป็นที่เปลี่ยนแปลงยาก น่าจะต้องมีการปรับปรุงโดยเร็ว ด้านการจัดกิจกรรมทั้งในและนอกหลักสูตรปรากฏว่ามีปัญหาเกี่ยวกับการกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนหรือวางแผนร่วมกัน ระหว่างครูและนักเรียนกระทำได้ยากนั้นสอดคล้องกับผลการวิจัยของวันดี วัฒนาประสิทธิ์ (2519: 64-68) ที่พบว่านักเรียนและครูไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศีลธรรม และสิ่งที่น่าสนใจว่าเป็นปัญหามากในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนคือ ปัญหาการขาดความร่วมมือจากฝ่ายบริหาร คณะครู-อาจารย์ นักเรียนและผู้ปกครอง ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา อันที่จริงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา น่าจะทำได้ผลดี ทั้งนี้เพราะสภาพในสังคมเอื้ออำนวยอย่างยิ่ง เช่น พิธีกรรม และกิจกรรมทางวัฒนธรรมและพระพุทธศาสนาที่ปฏิบัติกันอย่างสม่ำเสมอจะเป็นแหล่งความรู้ที่ดี จึงเป็นที่น่าเสียดายที่ครู-อาจารย์ ตลอดจนนักเรียนและผู้ปกครองมองข้ามความสำคัญ

ของสิ่งเหล่านี้ไป การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นต้องอาศัยองค์ประกอบด้านอื่น ๆ ด้วย อาทิ เทคนิคการสอน ความสามารถในการเลือกกิจกรรม เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ และเกิดภาพพจน์ในการเรียน บุคลิกภาพของครูและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมระหว่างครูและนักเรียน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าปัญหาส่วนใหญ่ที่พบในการเรียนการสอนคือด้านเทคนิคการสอน ครูมักใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย เพราะสะดวกและง่ายดี ไม่ต้องเตรียมการสอนมากนัก ซึ่งการสอนแบบบรรยาย เป็นวิธีการสอนที่นักเรียนเป็นฝ่ายรับด้านเดียวไม่ได้แสดงความคิดเห็น สุภาพ วาดเขียน ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า การสอนแบบบรรยายใช้ฝึกทักษะไม่ได้ ไม่อาจจะใช้ฝึกหัดให้ได้ดีในด้านความคิดริเริ่มเชิงวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า การนำความจริง หลักและทฤษฎีไปใช้ในการเปลี่ยนทัศนคติ การแก้ปัญหาและการใช้เหตุผล (สุภาพ วาดเขียน 2520: 70) ดังนั้นครูผู้สอนจึงไม่ควรใช้การสอนแบบบรรยายตลอดเวลา ควรนำวิธีการสอนแบบอื่น ๆ มาใช้บ้าง ไม่ควรยึดตำราเพียงเล่มเดียวเป็นหลักในการสอน หรือใช้วิธีสอนที่ครูเป็นศูนย์กลาง การเรียนการสอนบ้างแล้วก็จะ เป็นการลดปัญหานักเรียนที่ไม่ได้ให้ความสนใจและเบื่อหน่ายต่อการเรียนวิชานี้และอาจจะมีทัศนคติที่ติดต่อวิชาอีกด้วย นอกจากนั้นในการจัดกิจกรรม ควรที่จะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออก ได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาแนวความคิดไปสู่การคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น แต่อย่างไรก็ตามการสอนแบบบรรยายก็ยังมีควมจำเป็นและมีคุณค่าในการอธิบายเนื้อหาให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ ข้อสำคัญอยู่ที่ต้องใช้ภาษาที่ง่าย เสียงชัด เจน มีอุปกรณ์ เช่น ภาพ ตัวอย่างประกอบ และสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือท่าทางหรือบุคลิกภาพของครูขณะบรรยาย ถ้าหากครูบรรยายด้วยท่าทางเคร่งขรึม เฉยเมย จะทำให้บรรยากาศน่าเบื่อหน่าย ครูจึงควรมีท่าทางกระฉับกระเฉง ซึ่งจะเป็นการช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจเพิ่มมากขึ้น หรืออาจจะเกิดจากสาเหตุอีกประการหนึ่งที่ครูจำเป็นต้องใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย กล่าวคือครูจำเป็นต้องสอนเนื้อหาวิชาให้ครบถ้วนตามหลักสูตรที่ทางกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้ หรือครูมีภาระหน้าที่นอกเหนือจากงานด้านการสอนนักเรียน จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการสอนแบบบรรยายดังกล่าวข้างต้น

สาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่น่าจะนำมาพิจารณาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนคือ ในด้านตัวครูมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดวิชา ประสบการณ์การสอน บุคลิกภาพ ตลอดจนจรรยาบรรณ และการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน องค์ประกอบดังกล่าวน่าจะเป็นสิ่งสำคัญประกอบกับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้ประสบผลสำเร็จได้อีกด้วย

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคัมศึกษา ในปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ระหว่างครูที่สอนในโรงเรียนในต่างจังหวัดกับครูที่สอนในโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร ปรากฏว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคัมศึกษาที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมกับครูที่ได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเติม เพื่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ปรากฏว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งก็เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าพื้นฐานทางด้านความรู้มีผลต่อความคิดเห็นของครูเป็นอย่างมาก และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคัมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนระหว่าง 6-10 ปี กับครูที่มีประสบการณ์การสอนตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป ปรากฏว่า ไม่มีความแตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน อาจจะเป็นไปได้ว่า ประสบการณ์ทางการสอนระยะ 6-10 ปีนั้น ช่วยให้ครูมีความคิดเห็นคล้ายคลึงกันและอาจมองเห็นปัญหาของการเรียนการสอนไปในทำนองเดียวกัน หรืออาจเป็นเพราะสภาพแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่นไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพราะโรงเรียนในต่างจังหวัดอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ห่างไกลจากแหล่งวิชาการและสื่อมวลชน และนอกจากนั้นผลการวิจัยของสันทัต ลินธุ์พันธ์ประทุม (2523: 71-73) ที่พบว่า นักเรียนในกรุงเทพมหานครกับนักเรียนในจังหวัดชัยภูมิมีความรู้ความเชื่อและการปฏิบัติหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแตกต่างกันด้วย ซึ่งอาจมีผลโดยตรงต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ก็เป็นได้

4. ปัญหาด้านการใช้สื่อการสอนและแหล่งวิชาการวิชาพระพุทธศาสนา

ความคิดเห็นของครูสังคัมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาด้านการใช้สื่อการสอนและแหล่งวิชาการ ปรากฏว่า เป็นปัญหามากในเรื่องที่โรงเรียนไม่มีอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาอย่างเพียงพอ นั้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของเพ็ญจันทร์ ภูประเสริฐ (2513: 115-117) สมพร จารุณี (2514: 67-71) พรเลขา ตูลารักษ์ (2518: 117-132) ชูชาติ นพพลรัง (2523: 88-97) และกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2527: 9-21) พบว่าโรงเรียนขาดแคลนอุปกรณ์เพื่อประกอบการเรียนการสอน และครูไม่มีความรู้ในการใช้สื่อการเรียนการสอนเพียงพอ

นอกจากนั้นผลการวิจัยยังปรากฏว่า ครูมีความรู้และทักษะไม่เพียงพอในการสร้างสื่อการสอนและการใช้สื่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ตลอดจนโรงเรียนไม่มีห้องปฏิบัติการเพื่อฝึกกิจกรรมพุทธศาสนา. เช่น ห้องฝึกสมาธิ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เจมส์ แพตเตอร์สัน (James Patterson 1966: 61-64) ที่พบว่าครูส่วนใหญ่มีปัญหาด้านการขาดแคลนแหล่งค้นคว้า เช่น ห้องสมุด ตลอดจนอุปกรณ์การเรียนการสอนและครูไม่มีความรู้ในการใช้อุปกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย เป็นที่น่าสังเกตว่า ตลอดระยะเวลาความร่วมมือที่ผ่านมา ครูสังคมนักศึกษาก็ยังเผชิญปัญหาในลักษณะเดิม ผู้วิจัยเห็นว่าการจัดสรรงบประมาณประจำปีของโรงเรียนไม่ได้คำนึงถึงปัญหาด้านนี้ให้มากพอ การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการผลิตสื่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาทำได้ยากเพราะมีเวลาจำกัด ตลอดจนสภาพห้องเรียนไม่เอื้ออำนวยต่อการใช้สื่อการสอนประเภท เครื่องฉายและ เครื่องเสียง และห้องสมุดมีเอกสารเพื่อการศึกษาค้นคว้าประกอบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาไว้ไม่เพียงพอ แก่ความต้องการ นักเรียนขาดแคลนหนังสือเรียนในการเรียนการสอน คู่มือครูและเอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนามีไม่เพียงพอ ขาดแคลนสื่อการสอนด้าน สไลด์ทัศนศึกษา เช่น แผ่นภาพ สไลด์ เทป ภาพยนตร์ แผ่นโปร่งใส ฯลฯ ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากแหล่งวิชาการเพื่อใช้สื่อการสอนประกอบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา มีเวลาอันจำกัดที่ไม่สามารถทำให้การออกไปใช้แหล่งวิชาการของชุมชน เพื่อประกอบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนามีไม่เพียงพอ ไม่ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการนิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาสอน แทนครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาให้ชัดเจนทำให้การสอนวิชาพระพุทธศาสนาไม่ได้ผลเท่าที่ควร และยังขาดครูที่ได้รับการเตรียมตัวให้มีความรู้ความสามารถในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาอีกด้วย

จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ปัญหาในด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิชาการวิชาพระพุทธศาสนานั้นว่าเป็นปัญหามากกว่าในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านอุปกรณ์หรือสื่อการเรียนการสอน ด้านตัวครูผู้ใช้สื่อการสอนและแหล่งวิชาการ ตลอดจนความร่วมมือจากแหล่งวิชาการของชุมชนซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เจมส์ แพตเตอร์สัน (James Patterson 1966: 61-64) ที่พบว่าโรงเรียนขาดแคลนแหล่งค้นคว้า เช่น ห้องสมุดมีหนังสือเรียนน้อย ขาดอุปกรณ์การเรียนการสอน และครูไม่มีความรู้ในการใช้อุปกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งครูควรรีบ เร่งหาทางแก้ไขปรับปรุงในด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิชาการ

โดยใช้ข้อมูลที่พบจากการวิจัยไปวิเคราะห์พิจารณาหาทางดำเนินการต่อไป ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาอาจใช้วิธีการผลิตสื่อการสอนขึ้นใช้เองภายในโรงเรียน โดยพยายามใช้วัสดุภายในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์มากที่สุด หรือช่วยกันจัดหาแหล่งวิชาการต่าง ๆ ให้มีไว้ในบริเวณใกล้เคียง เช่น ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดเคลื่อนที่ ฯลฯ โดยการนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดความเหมาะสมกับบทเรียน นอกจากนั้นครูทุกคนควรช่วยกันสนับสนุนโครงการฝึกอบรมครูในด้านการใช้หรือการผลิตสื่อการสอน เพื่อที่ครูจะได้นำความรู้ในด้านนี้มาใช้ประกอบการเรียนการสอนต่อไป

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังกัดศึกษาในปัญหาด้านการใช้สื่อการสอนและแหล่งวิชาการ ระหว่างครูที่สอนในโรงเรียนในต่างจังหวัดกับครูที่สอนในโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร ปรากฏว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังกัดศึกษาที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมกับครูที่ได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเติมเพื่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ปรากฏว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังกัดศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนระหว่าง 6-10 ปี กับครูที่มีประสบการณ์การสอนตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป ปรากฏว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

จากผลการวิจัย ชี้ให้เห็นว่า ครูส่วนใหญ่ขาดทักษะในการใช้สื่อการสอนและแหล่งวิชาการ กล่าวคือ โรงเรียนในต่างจังหวัดอาจขาดแคลนตำรา เอกสารต่าง ๆ หรือไม่สามารรถเปิดห้องสมุดเพื่อให้ใช้บริการได้ตลอดเวลาเนื่องจากขาดแคลนเจ้าหน้าที่ ในขณะที่ในกรุงเทพมหานครมีแหล่งวิชาการและสื่อการสอนมากมาย และโรงเรียนในกรุงเทพมหานครก็มีแหล่งวิชาการที่มีความพร้อมมากกว่า อีกประการหนึ่งคือปัญหาอาจเกิดขึ้นได้เนื่องจากครูในโรงเรียนต่างจังหวัด ไม่ได้ส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเพียงพอก็ได้ และสิ่งที่โรงเรียนในต่างจังหวัด เสียเปรียบกับโรงเรียนในกรุงเทพมหานครอย่างเห็นได้ชัดก็คือ สิ่งแวดล้อมด้านสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยี เป็นต้น

5. ปัญหาด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา
 ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาในปัญหาด้านการวัดและการประเมินผลการเรียน
 การสอนวิชาพระพุทธศาสนานั้น ปรากฏว่า เป็นปัญหามากในเรื่องที่ครูไม่สามารถวัดและ
 ประเมินผลได้ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และให้บรรลุมรรฐผลประสงคฺ์เชิงพฤติกรรมของ
 แต่ละบทเรียน นอกจากนี้การวัดและการประเมินผลยัง เน้นความรู้ความจำของนักเรียน
 มากกว่าการปฏิบัติ ทำให้ไม่บรรลุมรรฐผลประสงคฺ์ของการเรียนการสอนครบทุกด้าน ซึ่งสอดคล้อง
 กับผลการวิจัยของปราณี วิสุรวาณิชย์ (2514: 116-118) และชูชาติ นพพลกรัง (2523:
 88-97) ที่พบว่า การวัดผลการเรียนการสอนมุ่ง เน้นด้านความรู้ความจำมากกว่าการนำไป
 ปฏิบัติจริง จึงเป็นสาเหตุทำให้ไม่เกิดความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน
 ปัญหาด้านการวัดและการประเมินผลการพัฒนาการทางทักษะและเจตคติในวิชา
 พระพุทธศาสนาทำได้ยาก ไม่สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้และ
 การสังเกตนักเรียนที่จะเข้าร่วมกิจกรรมในห้องเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตรทำได้ยาก และ
 ครูยังขาดเทคนิคในการวัดและการประเมินผลแบบต่าง ๆ ครูไม่สามารถติดตามผลพฤติกรรม
 ของนักเรียนได้อย่างทั่วถึง ไม่สามารถวัดผลการสอนซ่อมเสริมนักเรียนที่ไม่ผ่านวัตถุประสงค์
 เชิงพฤติกรรมของหลักสูตรได้ เพราะมีเวลาไม่เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ
 สมพร จารุณี (2514: 67-71) ที่พบว่าครูส่วนใหญ่ประสบปัญหาในด้านขาดความรู้และ
 เทคนิคในการวัดและประเมินผล เป็นผลทำให้การเรียนการสอนในแต่ละวิชาประสบความ
 ล้มเหลว ดังปรากฏในผลการวิจัยของบุผา นวลละออ (2526: 142-145) และ
 สมบูรณ์ ไพธังาม (2524: 86-88) เช่นเดียวกัน

การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า ปัญหาในด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนการสอนวิชา
 พระพุทธศาสนานั้นครูยัง เน้นการวัดสัมฤทธิ์ผลทางด้านความรู้ความจำเพียงอย่างเดียว ทั้ง ๆ ที่
 การวัดผลสามารถทำได้ทั้งในด้านทฤษฎีและการปฏิบัติด้วยวิธีการวัดผลหลาย ๆ วิธี ตลอดจนมีการ
 วัดความสามารถในการคิดหาเหตุผล การวิเคราะห์เปรียบเทียบ เรื่องราวต่าง ๆ การแก้ปัญหา
 ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาในปัญหาการวัดและการประเมินผล
 ระหว่างครูสังคมศึกษาที่สอนในโรงเรียนในต่างจังหวัดกับครูที่สอนในโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร
 ปรากฏว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

และเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมกับครูที่ได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเติม เพื่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ปรากฏว่า ไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยครั้งนี้ และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนระหว่าง 6-10 ปี กับครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป ปรากฏว่า ไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เช่นกัน แสดงให้เห็นว่าครูสังคมศึกษาที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมกับครูที่ได้รับการฝึกอบรม และครูที่มีประสบการณ์การสอนระหว่าง 6-10 ปี กับครูที่มีประสบการณ์การสอนตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นต่อปัญหาในตนเองเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับกระทรวงศึกษาธิการ

1. กระทรวงศึกษาธิการควรปรับปรุงหลักสูตรและเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมในปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาใช้ในชีวิตประจำวันและอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข
2. กระทรวงศึกษาธิการควรวิเคราะห์และปรับปรุงเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาในระดับต่าง ๆ คือ เนื้อหาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษาและในระดับมหาวิทยาลัย ให้มีเนื้อหาที่มีความต่อเนื่องและสอดคล้องกัน เพื่อที่จะให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาแต่ละระดับได้อย่างถูกต้องและเกิดความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนอีกด้วย
3. กระทรวงศึกษาธิการ ควรเร่งดำเนินการผลิตสื่อการเรียนการสอน แบบเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและให้ผู้เรียนประสบผลในการเรียนการสอนตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา
4. กระทรวงศึกษาธิการควรปรับปรุงหลักสูตร เรื่องหน่วยการเรียนรู้ อัตราเวลาเรียนของวิชาพระพุทธศาสนา ให้เกิดความเหมาะสมกับปริมาณของเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา
5. กระทรวงศึกษาธิการ ควรมีนโยบาย โครงการ และงบประมาณส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูสังคมศึกษาที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา ได้มีการฝึกฝนอบรมเพิ่มเติม เพื่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาหรือจัดให้มีการสัมมนาในด้านการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6. กระทรวงศึกษาธิการควรชี้แจง เป็นนโยบายให้ผู้บริหารจัดการอบรมสัมมนาภายใน กลุ่มโรงเรียน หรือ เขตการศึกษา เพื่อศึกษาปัญหาและการแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและ เสริมสร้างความร่วมมือระหว่างครูสังคัมศึกษาที่สอนวิชาพระพุทธศาสนาด้วยกัน

7. กระทรวงศึกษาธิการหรือหน่วยศึกษานิเทศก์ควรผลิตสื่อการสอน คู่มือครู โครงการสอน และอื่น ๆ ให้แก่ครูสังคัมศึกษาที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อที่จะได้ เป็นแนวทาง ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา

8. กระทรวงศึกษาธิการควรวางนโยบายในการรับบรรจุครูสังคัมศึกษาที่สอนวิชา พระพุทธศาสนาให้มีลักษณะพิเศษทั้งในด้านคุณธรรม บุคลิกภาพ สมเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน หรือ เป็นผู้ที่มีความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนาโดยตรง

9. กระทรวงศึกษาธิการควรมีนโยบายประสานงานกับกรมการฝึกหัดครู เพื่อให้สถาบัน การผลิตครูทุกแห่งได้บรรจุวิชาพระพุทธศาสนา เข้าไว้ในหลักสูตร เพื่อจะได้ เป็นแนวทางแก่ครู ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาในโอกาสต่อไป

ข้อ เสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

1. ผู้บริหารโรงเรียนควรให้ความสำคัญของวิชาพระพุทธศาสนา และให้ความสำคัญ แก่ครูสังคัมศึกษาที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา ด้วยการอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรม ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับด้านพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนตลอดจนให้กำลังใจ แก่ครูผู้สอนวิชานี้

2. ในด้านการจัดครูผู้สอน เข้าสอนในวิชาพระพุทธศาสนา ผู้บริหารควรที่จะคำนึงถึง ด้านความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในการสอน ตลอดจนความสมัครใจและความสนใจ ของครูผู้สอนด้วย

3. ผู้บริหารโรงเรียนควรให้การสนับสนุนส่งเสริมให้ครู-อาจารย์ ศึกษาเพิ่มเติมใน สาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ตลอดจนวิธีการสอนหรือเทคนิคการสอน การสร้างสื่อและการใช้สื่อการสอน การวัดและการประเมินผล เพื่อที่จะได้นำความรู้ที่ได้รับจาก การฝึกฝนอบรมมาปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

4. ผู้บริหารโรงเรียนควรให้บริการหรืออำนวยความสะดวกในการจัดหา จัดทำหรือ ใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิชาการที่มีอยู่ ตลอดจนการเชิญวิทยากร การจัดกิจกรรม ทั้งในหลักสูตรและนอกหลักสูตรเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนาทั้งในและนอกโรงเรียน

5. ผู้บริหารควรจัดให้มีห้องปฏิบัติการทางด้านศาสนา เพื่อให้ให้นักเรียน คณะครู

พระพุทธศาสนา หรืออาจจัดโครงการ เสริมกิจกรรมทางด้านพระพุทธศาสนา และควรจัดให้มี พระพุทธรูปไว้ประจำสถานศึกษา เพื่อเป็นจุดศูนย์รวมทางด้านจิตใจและ เป็นที่พึ่งแก่ครู-อาจารย์ และนักเรียนอีกด้วย

6. ผู้บริหารโรงเรียนควรให้การสนับสนุนและเห็นความสำคัญในการจัดให้มีการ อบรมจริยธรรม ศีลธรรมแก่นักเรียนเป็นประจำ เพื่อที่จะให้นักเรียนมีความประพฤติที่ถูกต้อง ตามทำนองคลองธรรม และมีกิจกรรมารยาทที่ต้งน่าฟังปราศรัยและประพฤติปฏิบัติตามแนวคตินธรรม ทางพระพุทธศาสนา

7. ผู้บริหารควรให้ความสนใจและสนับสนุนนักเรียนหรือครูที่มีความประพฤติดี มีศีลธรรม ละเว้นซึ่งอบายมุขทั้งปวง ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนหรือบุคคล ทั่วไป สมกับ เป็นปูชนียบุคคล ซึ่งผู้บริหารอาจจัดประกาศหรือให้รางวัลกับบุคคลตัวอย่างดังกล่าว ก็ได้ในแต่ละภาคปีการศึกษา เป็นต้น

ข้อเสนอแนะสำหรับครูสังคัมศึกษาที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา

1. ครูสังคัมศึกษาที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา ควรหมั่นศึกษาหาความรู้ทางด้าน พระพุทธศาสนา และปรับปรุงตนเองให้เป็นบุคคลที่มีความรู้กว้างขวาง และประพฤติปฏิบัติ ในสิ่งที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน เพื่อให้ให้นักเรียน เกิดความศรัทธาในตัวครู ซึ่งจะมีผลกระทบ ให้การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้ง่ายขึ้น

2. ครูสังคัมศึกษาที่สอนวิชาพระพุทธศาสนาควรปรับปรุงตนเองให้พร้อมทุกด้าน เช่น

-ด้านการเตรียมการสอน ครูสังคัมศึกษาที่สอนวิชาพระพุทธศาสนาจะต้อง ศึกษารายละเอียดให้พร้อมทุกครั้ง

-ครูควรทดลองใช้วิธีการสอนหลาย ๆ แบบ เช่น การสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ การสอนแบบสืบสอบ บทบาทสมมุติ สถานการณ์จำลอง การสอนแบบแก้ปัญหา ควรนำเอาเหตุการณ์ปัจจุบันมาใช้ในบทเรียน นอกจากนั้นในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนจะต้องสนองความต้องการของนักเรียนให้สอดคล้องกับ จุดประสงค์ของหลักสูตรและสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันด้วย

-ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ครูสังคัมศึกษาที่สอน วิชาพระพุทธศาสนาควรที่จะคำนึงถึงกิจกรรมในแต่ละบทเรียนนั้นมีความสอดคล้อง

กับ เนื้อหาวิชา และจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่จะสอนหรือไม่
กิจกรรม เสริมหลักสูตรที่จัดขึ้นจะต้องมีประโยชน์และมีคุณค่าน่าสนใจ เช่น
จัดให้มีการอภิปราย ได้ว่าที่ การเชิญวิทยากรมาบรรยาย การจัดนิทรรศการ
ทางพระพุทธศาสนา การศึกษานอกสถานที่ การประกวดมารยาท การประกวด
เรียงความทางด้านธรรมะ ฯลฯ

-ด้านการใช้สื่อการสอนและแหล่งวิชาการ ครูสังคัมศึกษาที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา
ควรใช้สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ ประกอบการเรียนเสมอ โดยใช้ให้สอดคล้อง
กับวัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชา นอกจากนั้นควรมีความรู้ ความสามารถและทักษะ
ในการสร้างสื่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา และควรมีแนวคิดที่จะ
หาวิธีผลิตสื่อการสอนขึ้นใช้เองอย่างง่าย ๆ โดยใช้วัสดุง่าย ๆ โดยใช้ทรัพยากร
ภายในท้องถิ่น หรืออาจจะมีโครงการระหว่างกลุ่ม โรงเรียนด้วยกัน สร้างศูนย์
ผลิตสื่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาขึ้นภายในกลุ่มโรงเรียน โดยที่ครูในกลุ่ม
โรงเรียนช่วยกันผลิตสื่อการสอนขึ้นมาใช้เอง เป็นต้น

-ด้านการวัดและการประเมินผล ครูสังคัมศึกษาที่สอนวิชาพระพุทธศาสนาควรมี
การวัดผลด้านพฤติกรรม การทดสอบมีทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ และควรให้คะแนน
แก่นักเรียนในการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และการเข้าร่วมกิจกรรมด้วย
นอกจากนั้นในการวัดและการประเมินผลการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา
ถ้าได้มีการติดตามประเมินผลพฤติกรรมของนักเรียนทั้งในโรงเรียนและที่บ้าน
โดยร่วมมือกับฝ่ายผู้ปกครองก็จะเป็นการดียิ่ง

3. ครูสังคัมศึกษาที่สอนวิชาพระพุทธศาสนาควรประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างหรือ
แบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนทั้งในด้านบุคลิกภาพ การแต่งกาย กิริยามารยาท ความประพฤติ และ
การเข้าร่วมสังคมกับบุคคลอื่น ๆ เพื่อที่จะให้นักเรียนได้กระทำตามแบบอย่างและไม่เกิดการ
สวนทางด้านความคิดกับสิ่งที่ครูได้พำสอนไป เป็นต้น

4. ครูสังคัมศึกษาที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม
ในการเรียนการสอนให้มากที่สุด ครูมีบทบาทเป็นเพียงผู้ชี้แนะแนวทางหรือให้คำปรึกษาแก่นักเรียน
และควรส่งเสริมให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาที่เป็นไปตามสภาพความเป็นจริง
ในสังคมปัจจุบัน

5. ครูสังคัมศึกษาที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา ควรส่งเสริมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม ในกิจกรรมของชุมนุมทางพระพุทธศาสนา เป็นครั้งคราว เช่น การแห่เทียนจำนำพรรษา การทอดผ้าป่า กรฐิน และประเพณีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพิธีกรรมทางด้านพุทธศาสนา เพื่อเป็นการฝึกฝนและเพิ่มประสบการณ์ในการเรียนการสอนให้แก่ักเรียนและสามารถดำรงอยู่ในสภาพชีวิตสังคัมปัจจุบันได้ เป็นอย่างดี

6. ครูสังคัมศึกษาที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา ควรให้ความสนใจต่อปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคัมปัจจุบัน แล้วนำมาเป็นอุทาหรณ์ในการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อที่จะหยิบยกประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ทำการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการวิจัยสภาพการเรียนการสอน ตลอดจนปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับอุดมศึกษาด้วย

2. ควรมีการวิเคราะห์หลักสูตรหรือประเมินผลหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

3. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับบุคลิกภาพของครูที่ดีและเหมาะสมในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามความต้องการของสังคัมในปัจจุบัน

4. ควรมีการวิจัย เปรียบเทียบปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน รัฐบาลกับโรงเรียนสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์บ้าง

5. ควรมีการวิจัยรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่เหมาะสม หรือ เปรียบเทียบวิธีการสอนที่เหมาะสมในการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย